

Vinkt

Geknotte wilgen en geknotte levens

16 november 2013

Niet Zeveren, Vinkt! Wijlen mijn vader zou het graag hebben gehoord want behalve duivenmelker was hij ook nog vogelvanger. „Vinker“ zei men hier. Ja, zijn vrijetijdsbesteding nam soms een hoge vlucht.

Omtrent deze tijd van het jaar kon men vroeger op de kale akkers hier en daar zeer onnatuurlijke bosjes bemerken. Het waren de schuilhutten van de vinkers. Die gammele, zeer tijdelijke constructies moesten dienen om zich aan de waarneming te onttrekken van de mogelijke prooien: de vogels die op weg waren naar warmere oorden. Hoe dat precies te rijmen was dat weet ik nog steeds niet want die vogels konden van daarboven toch goed het terrein overzien. Daarbij hadden die schuilplaatsen geen dak... Nu ja, hoe het ook zij, de vogeltjes die de euvele moed hadden neer te strijken werden genadeloos onder de dichtslaande, meterslange netten gevangen. Het stukje akker was daartoe door de vinker geprepareerd en bestrooid met voer. Bovendien vond je daar nogal dikwijls lokvogels. Het waren eerder gevangen sukkelaars. Die kregen een zogenaamde „broek“ uit dun touw aangemeten. Van dat ingenieus geknoopte onding konden ze zich niet op eigen kracht ontdoen en zo werden ze aan een stangetje, het roer, vastgebonden. Telkens een soortgeenoot aanstalten maakte om het verraderlijke stukje grond te bezoeken, trok de vinker aan een draad waardoor het roer werd omhoog getrokken zodat de arme lokvogel wel moest opfladderen. Bovendien beschikte een beetje vinker ook over een keur aan lokfluitjes. Dingen die in nijvere huisvlijt waren tot stand gekomen en die dikwijls van vader op zoon werden doorgegeven. Het was niet voldoende om daar wat op te blazen, het moest in een bepaald ritme en soms moesten er nog bijgeluiden worden gemaakt. Een soort gebrom, herinner ik me. Zodat het geluid een bepaalde soort vertrouwd in de vogeloortjes moest klinken. De gevangen vogels werden, terwijl ze nog onder het net zaten, meestal zonder enige pardon of consideratie de borst ingedrukt. Barbaars, jawel. De dikwijls onopvallend kleine lijkjes kwamen later in de pan terecht. Nadat ze zorgvuldig geplukt waren, weliswaar. Om die ruige bedrijvigheid te mogen uitoefenen moest je een vergunning kopen. „Een potent“ volgens mijn vader. Met het steeds meer groeiende besef dat het met de natuur de verkeerde kant opging, moest er aan het vinken wel een einde komen. Na veel vijven en zessen kwam er in 1972 een volledig verbod op het vangen van vogels met netten. Het was de toenmalige minister Leo Tindemans die het blok erop legde. Iets waarover mijn vader totaal niet te spreken was en wat hij de excellentie blijvend kwalijk heeft genomen. Hij is hem steeds „Piettevogelken“ blijven noemen.

Veen zonder turf

Uiteraard heeft de naamgeving van het dorp Vinkt niets met het bovenstaande te maken. Alleen lag de associatie meer dan voor de hand. Al heten de inwoners van Vinkt dan niet „Vinkers“ maar „Vinkenaren“. Het is natuurlijk ook precies de tijd van het jaar dat de vogelvangers vroeger hoogdagen beleefden. Vandaar... Waar de naam van het dorp dan wel vandaan komt is, andermaal, niet geheel duidelijk. Gewoonlijk wordt „Vinkt“ verklaard vanuit het Middelnederlandse „vinke“. Hetgeen dan lichte of slechte turf betekende. Professor Vereecken is het daar totaal mee oneens want er is daar ter plaatse nooit turf gevonden! Volgens haar zou de naam dan moeten afgeleid zijn van de plantnaam vinke. Maagdenpalm. Later ook liguster.

Vinkt is een dorp in Oost-Vlaanderen, zij het maar net. Het dorp ligt tegen de grens met West-Vlaanderen aan, op het kruispunt van de weg Aalter-Deinze en de weg van Aarsele naar Nevele. Het is verder een deelgemeente van Deinze.

Waar toe de mens in staat is

Vinkt heeft een roerig en dramatisch oorlogsverleden. Zoals vaak moest ook de kerk het daarbij ontgelden. Eerst stortte die zowaar nog eens in. Dat gebeurde in 1615 toen de gotische kerk, toegewijd aan Sint-Bartolomeus, in mekaar klapte. De kerk die er nu staat werd daarna gebouwd maar in 1918 werd de spits ernstig beschadigd door de oorlogshandelingen.

Ik had overigens kunnen weten dat de oorlog hier een diep spoor heeft getrokken maar, eerlijk, het ontging me. Nochtans ben ik achter de kerk in Vinkt gepasseerd aan een aantal

Het memoriaal bij de kerk in Vinkt
Foto van het internet gehaald. Auteur onbekend.

kleine, grauwe kruisjes en dat bleek een oorlogsmonument te zijn. Zoals ik later uit de documentatie leerde. Ik wist vooreerst niet beter of het waren graven van een oud kerkhof die geruimd waren maar waarvoor men dan dicht op mekaar een aantal kruisen had neergezet. Spijtig genoeg bleek er heel wat meer aan de hand te zijn geweest. Helemaal aan het begin van de Tweede Wereldoorlog, in de meidagen van 1940, werd hier de „Slag om Vinkt“ uitgevochten. Wat er toen allemaal gebeurde staat in de boeken als één van de gruwelijkste episodes uit de Achttiendaagse Veldtocht van het Belgische leger tegen de Duitse horden die

het land waren binnengevallen.

Het Belgische leger bevond zich in die dagen achter de Leie en het Kanaal van Schipdonk. Nogal wanhopig probeerde men de Duitse opmars tot staan te brengen. In deze ongelijke strijd konden aan het Leiefront de Ardense Jagers dat ook tijdelijk voor mekaar krijgen.

Voor Vinkt had dit echter zware gevolgen.

Duitse soldaten hadden over het kanaal twee pontons gebouwd die door de Belgische artillerie druk werden beschoten. Op zaterdag 25 mei 1940 kwamen Vinkt en Meigem onder vuur te liggen. De Duitsers slaagden erin om Meigem in te nemen, maar Vinkt bleef in handen van de Ardense Jagers. Als gevolg van de beschietingen van die dag kwamen in Meigem zestien burgers om het leven.

Wat ze ook probeerden, de Duitse infanteristen konden Vinkt niet innemen. In de geest van het Herrenvolk kon het vanzelfsprekend niet zo zijn dat het superieure Duitse leger werd tegengehouden door die onnozele Belgen. Dus werd er fluks een reden verzonnen: verraad! Het gerucht werd gelanceerd dat de Duitse soldaten uit hinderlagen door burgers werden beschoten. Dat vroeg om wraak. Op 27 mei 1940 begon men midden op straat burgers neer te schieten. Vluchtelingen werden samengedreven en werden vermoord nadat ze hun eigen graf moesten graven. Berichten van toen spreken over: „Vinktse burgers, ook vrouwen, bejaarden en kinderen, werden uit hun huizen gesleurd, gemarteld en vermoord.“

Uiteindelijk slaagden de Duitsers er toch in om Vinkt binnen te trekken. Ogenblikkelijk volgde er een razzia in het dorp. De inwoners werden uit hun huizen gedreven en de mannen werden van de vrouwen en de kinderen gescheiden. Deze laatsten werden vervolgens verzameld op een weide bij een boerderij. De mannen werden eerst richting Meigem gejaagd, maar moesten even later in rijen van vijf en in looppas terugkeren naar het dorp. De oudsten werden aan de muur van het klooster neergeschoten. Aan de muur van de pastorie werd nog eens een groep van vijf mannen gefusilleerd. Onmiddellijk nadien

volgden elf anderen. Even verderop vond nog een willekeurige executie plaats. In totaal werden zo op het dorpsplein 38 mensen vermoord. Slechts vier van hen overleefden het drama. Deze moorden werden niet begaan door een Sonderkommando van de SS, wie zoiets wel was toevertrouwd, maar door gewone soldaten van de Wehrmacht. Zonder dat hun meerderen daar tegen optraden. Een navrant detail: minder dan één dag na de moordpartijen, op 28 mei om 4 uur in de ochtend, gaf het Belgisch leger zich over. De Achttiendaagse Veldtocht was voorbij.

Gedurende die paar dagen van het gebeuren kwamen in Vinkt en Meigem samen 140 burgers om het leven. Onder hen werden 86 mensen geëxecuteerd, 27 burgers stierven in de kerk van Meigem. Het was hoogstwaarschijnlijk een Belgische artilleriegranaat die de kerk tot puin reduceerde.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam er een proces tegen de verantwoordelijke Duitse officieren, majoor Kühner en luitenant Lohmann. Zij werden veroordeeld tot 20 jaar dwangarbeid. Na 5 jaar werden ze uitgeleverd aan de Duitse autoriteiten. Het zal mijn slechte karakter zijn dat me daarbij doet denken: ...en ze leefden nog lang en gelukkig.

De muur met de namen van andere plaatsen waar gruwelijkheden zijn begaan.

Foto van het internet. Auteur onbekend.

De burgerslachtoffers werden niet vergeten maar het duurde toch nog tot 1968 vooraleer nabij de Sint-Bartholomeuskerk een oorlogsmemoriaal werd opgericht. Jaarlijks vindt hier nu een herdenkingsplechtigheid plaats. Het gedenkteken is slechts enkele meter verwijderd van één van de executieplaatsen en het staat op de plaats waar de slachtoffers in een massagraf werden gedumpt. Later werden de slachtoffers opgegraven en kregen ze hun rustplaats in het erepark. In 1990, bij de 50e verjaardag van de gebeurtenissen in Vinkt, ontstond het idee om de verbondenheid met andere martelaarsdorpen voor iedereen zichtbaar te maken. De muur bij het memoriaal vermeldt zo de namen van Bande in Wallonië, Putte in Nederland, Marzabotto en Aedeia in Italië, Katyn in Polen, Lidice in Tjechië, My Lai in Viet-

nam en Distomo in Griekenland. De stenen die onder de naam van Oradour werden gelegd komen ook werkelijk uit het verwoeste dorp in Frankrijk. De zin die er te lezen staat: „Waartoe de mens in staat is“, is een uitspraak van verontwaardiging die in Oradour ontstond. Soms zeggen juist weinig woorden heel veel.

Zeveren

Je zal er maar wonen, in Zeveren. Stel dat je voor een vertegenwoordiger van onze sterke arm der wet je woonplaats moet opgeven. Zoals bekend heeft de hermandad nogal eens tenen die langer zijn dan het gemiddelde. Het is de directeur van een kunstacademie ooit eens overkomen dat hij door een paar bereden politieagenten, de „Zwaantjes“, werd betrapt op een inbreuk die volgens hem slechts een bagatel was. Toen hij de beide agenten toevoegde: „Allez kom, jongens, niet zeveren!“ werd hem dat zwaar aangerekend.

Goed, het dorp Zeveren heeft niets te maken met kwijlen, motregen, flauwe praat verkopen of het Bargoense zweten en de inwoners zijn geen Zeveraars maar Zeverenaars. Het is een dorp in Oost-Vlaanderen en evenals Vinkt een deelgemeente van de stad Deinze.

Het is een klein landbouw- en woondorp, iets ten noordwesten van het centrum van Deinze, langs de weg naar Aalter.

Ik was wel nieuwsgierig waar de toch wat merkwaardige naam van het dorp vandaan mocht komen. Het blijkt zowaar nog tamelijke poëtische wortels te hebben.

„Zeveren“ komt van de oude waternaam „Sabrina“ en eigenlijk is het gelijk aan de naam van de langste Engelse rivier: de Severn. Wie had dat gedacht? Vermoedelijk betekent de naam Zeveren in oorsprong: „nederzetting bij de beek Sava“.

Vondsten van Romeinse artefacten wijzen erop dat de nederzetting oud is en ooit lag aan een Romeinse heerbaan. Het tracé van de huidige Kouter-, Processie- en Izegemstraat schijnt daarmee nog redelijk goed overeen te komen. In de nabijheid van de vroegere heerbaan werd ook de eerste Sint-Amanduskerk gebouwd door de Sint-Baafsabdij. Het was de Gentse kastelein Rogier die zijn „Goed ‘t Severin“ dat daar gelegen was overgedragen had aan de priorij van Papinglo, die op zijn beurt afhankelijk was van Sint-Baafs, om er een altaar te stichten. Ja, zo ging dat toentertijd.

De Planke

Overall in Vlaanderen vind je veel knotwilgen. Het is nu eenmaal zo dat op vele plaatsen de grondwaterspiegel hoog staat. Om niet te zeggen dat de grond waterziek is. Maar precies daar gedijt de wilg bijzonder goed. Hoewel ze dus overal staan, scheen het me toe dat er hier in de streek toch nog meer dan gewoonlijk zijn te vinden. Uit de mist die er hing doemden de rijen knotwilgen zeer geregeld op. Alleen in het gebied dat de naam „Vallei

Overall knotwilgen

van de Zeverenbeek“ meekreeg, daar zagen de knotwilgen er bepaald niet florissant uit.

De bewuste vallei is een langgerekt gebied dat zich uitstrekt van aan Schave, over Zeveren, tot in Woutergem.

Zo ongeveer tienduizend jaar geleden kwam er een eind aan de IJstijden. Toen liep de voorloper van wat nu de rivier de Leie is, in een breed en diep dal in een uitgestrekt gebied. In plaats van slechts één bedding waren er toen meerdere rivierarmen. Wat nu de vallei van de Zeverenbeek is, was precies zo’n geul. Toen de IJstijd goed en wel voorbij was bleven alleen de Mandel en de Leie nog over en werd de vallei van de Zeverenbeek een moeras dat langzaam opgevuld raakte met afgestorven planten. Het verhaal zal wel bekend zijn: er ontstond veen. Dit veen is op sommige plaatsen makkelijk enkele meter dik en een eigenschap ervan is dat het water vasthoudt zoals een spons dat zou doen. Aan de randen van de vallei zijn er daardoor plaatsen waar het water voortdurend uit

de grond komt, het bekende „kwelwater“.

Het is er nu, in dit deel van het jaar, niet goed aan te zien maar de vallei is bijzonder rijk aan allerlei soorten planten die elders niet of slechts zelden nog voorkomen. Die rijkdom heeft de vallei precies te danken aan de natte veenbodems. Op kaarten van eind 18^e eeuw zijn vooral „gemene“, dus gemeenschappelijke, hooilanden ingetekend in dit gebied. Later kwamen er broekbossen daarvoor in de plaats. De overgebleven historische hooilanden zijn zeer soortenrijk en kleuren, naar het schijnt, in het voorjaar prachtig met echte koekeksbloem, pinksterbloem, grote ratelaar, brede orchis, waterkruiskruid..., soorten die het moeten hebben van eerder schrale bodems.

De bossen met vooral els en es werden vroeger als hakhout beheerd, maar dit intensieve bosbeheer is stelselmatig opgegeven. Die bossen zijn nu bijna niet meer toegankelijk doordat alles er ongecontroleerd aan het woekeren is gegaan.

Het gebied van de vallei is overigens toch al niet overal vrij toegankelijk. Soms is de leiding van een ervaren gids nodig omdat er nogal wat verborgen greppels en andere valkuilen liggen die een argeloos wandelaar zeer onaangenaam zouden kunnen verrassen. Een deel is ook (nog) geen eigendom van Natuurpunt en van de privé stukken moet het brede

De „Planke“ van nu met links een wilg op zijn retour.

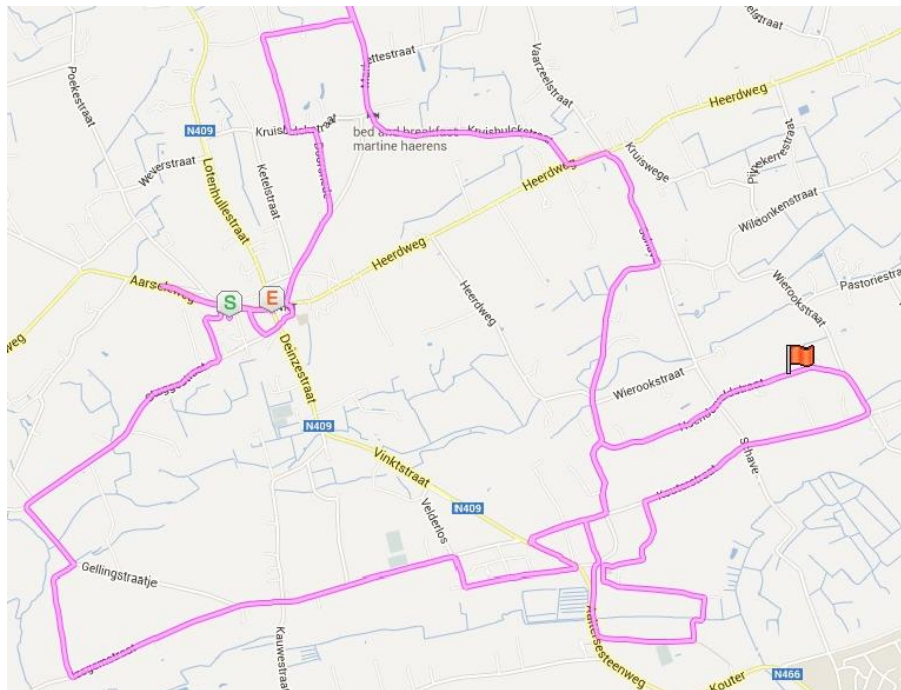
publiek nog steeds wegblijven. Waar de vallei wel toegankelijk gemaakt is, moet dat tamelijk recent gebeurd zijn. Er loopt een nieuw ogend vlonderpad doorheen.

Vroeger lag daar al een primitief pad en over een beek waren een paar smalle planken gelegd: Zeveren Planke. Al jaren bestond het verlangen om die „Planke“ te herstellen. Toen de stad aankondigde om een trage-wegenplan te willen starten, heeft Natuurpunt Deinze Plus met veel vrijwilligers fluks dat plan omarmd. Samen met de Vlaamse Landmaatschappij werd zo het zogenaamde knuppelpad dan gerealiseerd.

Maar de vallei van de Zeverenbeek en de

Vondelbeek is er niet enkel voor vrijwilligers of leden van Natuurpunt. Iedereen die wat respect betoont voor de natuur is er welkom en kan mee genieten van de natuur die beslist nogal ongewoon is. Iedereen profiteert ook van de grote waterbergingsfunctie van de vallei en van de zuivere lucht waar de bossen voor zorgen.

Het is mogelijk om het vlonderpad te bewandelen maar ook fietsen mag daar. Al zal die laatste activiteit wel nogal wat stuurvaardigheid vergen. Vooral in de bochten. Wie zijn ijzere ros onvoldoende onder controle heeft, komt haast onvermijdelijk naast het pad terecht. In plaats van de Planke haal je dan de plompe.

© 2013
Michel Christiaens